

neurokonformní transpozice, ale i případům zbytečně zatěžující transpozice. Bylo by záhodno, aby metodické pokyny výslovně zakotvily, že platí princip „minimalistické transpozice“, s čímž recenzent vyslovuje bezvýhradný souhlas. Kniha je ze všech shora uvedených důvodů vysoce aktuální a zajímavá, proto ji recenzent vřele doporučuje k podrobnému prostudování.

Recenze vznikla v rámci programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově PRVOUK 06 „Veřejné právo v kontextu europeizace a globalizace“.

prof. JUDr. PhDr. Michal Tomášek, DrSc.
Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Starý Marek. Přední klenot zemský. Větší zemský soud království českého v době rudolfínské. Praha: Auditorium, 2014, 412 s.

Právnohistorický výskum dôb minulých sa v predmetnej práci rozvinul o poznávanie funkcionality a personálneho zloženia jedného z vrchných krajiných súdov Českého kráľovstva – väčšieho zemského súdu. Jeho poznanie je v českej historiografii a obzvlášť tej právnohistorickej pertraktované dlhodobo, spomeňme len nestorov českej právnej historiografie, akými boli a sú profesori R. Rauscher, J. Kapras či K. Malý, všetci traja sa viac či menej tejto téme venovali.

V prípade M. Starého ide o mladého autora, ktorého historickoprávna profilácia k dejinám novovekých českých dejín je už dostatočne známa aj širšej vedeckej obci. Jeho dielam nemožno uprieť očividnú snahu o pochopenie konkrétneho problému zo širšej perspektívy, nielen právnohistorickej, ku ktorej má tu najlepšiu predispozíciu a porozumenie z titulu dosiahnutého právnického vzdelania. Jeho záujem o pôvodné právne pramene a normatívne texty mu iste slúži ku cti, hoci vieme, že v česko-moravskom prostredí, kde pôsobil český jazykový uzus, na rozdiel od susedného Uhorska s dominanciou úradnej latinčiny, značne štylisticky barbarizovanej či barokizovanej, málokedy syntakticky a štýlotvornej čistej a oficiálne nenostifikovanej, výskum možno z toho dôvodu ľahšie napredoval a dodnes napreduje. K jeho pozitívam možno ešte pripojiť pozitívne hodnotenie autorovho osobitne kultivovaného, až umeleckého štýlu, ktorý mu slúži ku cti práve preto, že vo vedeckých dielach súčasnosti už nie je taký populárny, respektíve ho súčasníci nevedia dosiahnuť pre obmedzenosť vlastnou vedeckou disciplínou, jej metodológiou aj terminológiou. Historická veda je však tzv. „všeobšajnou“ vedou a teda aj štýlovo i terminologicky značne (a častokrát aj metodologicky) amorfnou, však autora snaha byť nielen vedecky presný a exaktný sa snúbi s jeho širšou spoločenskou inteligenciou, prehľadom a rozhľadom, čím vytvára nenapodobiteľný a *de facto* aj ľahko spoznatelný rukopis, aspoň pokiaľ ide o česko-slovenských právnych historikov a treba ešte s patetickým povzdychom dodať, že málo je už takých z nás.

Téma vyššieho súdництва a dejín súdnej moci je aj v zahraničí, aj v domácich Čechách už notoricky známa, mnohokrát spracovaná rôznymi prístupmi a v rôznych historických etapách od čias E. Palackého, napriek tomu však autor jasne v úvode poukázal na jej nevyčerpanosť, a hľadajúc prienik v jeho profilácii versus nespracovanej problematike sa v práci zameril na nasledujúce okruhy problémov:

- 1) genézu vzniku a pôsobenia väčšieho zemského súdu;
- 2) negatívne vymedzenie jeho pôsobnosti prostredníctvom reminiscencií na pôsobenie ďalších ústredných krajiných súdov a iných inštitúcií so súdnymi kompetenciami;
- 3) personálnu kreáciu v systéme jednotlivých najvyšších krajiných úradníkov a hodnostíárov;

- 4) spôsob jeho obsadzovania pri konkretizácii problémov a predpokladov k výkonu súdnej funkcie, menovanie na sudcovský post až po jeho zánik;
- 5) vývoj personálneho obsadenia súdu v skúmanej rudolfínskej dobe aj s prepojením na náznakovo poňaté genealogické súvislosti a väzby v rámci sociálnej interakcie;
- 6) záverečným vedeckým výstupom je edícia záznamov zemských dosiek o súdnych zasadnutiach a ich personálnom obsadení v skúmanom období.

Práca je obvykle podľa uvedených tém štruktúrovaná v siedmych kapitolách spolu s úvodom a nevyhnutnými závermi. Bezpochyby máme pred sebou štandardné, monografické spracovanie vecne aj chronologicky ucelenej témy. Autor sa v úvode nevyhnutne vedecky vysporiadal s metodológiou, naznačil svoju metodiku konkrétnych postupov a prístupov, vymedzil sa negatívne k danej téme a hlavne spoločenskoprávne glosoval vybraný úsek v rámci rudolfínskej doby (1576–1611), pre ktorú sa nakoniec rozhodol a sám ju objektívne zhodnotil ako racionálne najkonzistentnejšiu pre rozvíjanie nastolených otázok. Správne vytýčenie si výskumného poľa, nosného problému či subjektu je tiež prvým zdarným predpokladom práce vedca-historika.

Pri spracovaní a štúdiu uvedenej témy je zrejmé, že si treba povšimnúť exkluzivitu daného krajinského úradu, patriaceho medzi najvýznamnejšie české ústredné sudy stavovskej monarchie, niet preto divu, že uvedená problematika je v českej vedeckej spisbe sústavne stredobodom intenzívneho záujmu historikov, právnych historikov. M. Starý poňal vlastné vedecké zámery a ich naplnenie z cudzieho, slovenského pohľadu nielen erudovane a fundovane, preto predloženú monografiu môžem hodnotiť v negatívnom zmysle nie ako kompendium známych syntéz a hypotéz k zemskému súdu, naopak pozitívne prispel bezpochyby k novým výskumným možnostiam pre budúcich bádateľov.

Keďže monografia má charakter historicko-právnej skice o význame súdnej praxe, systéme českého stavovského a ústredného súdnictva, jeho kompetenciách a formálno-právnom procesnom postupe, navyše v značnej časovo ohraničenom období rokov 1576–1611, v naznačenej materii teda možno ešte vedecky v budúcnosti pracovať. Vedno s tým nesie jasné črty historickej štúdie o postavení a vplyve zemského súdu na systém politických a stavovských verejnoprávnych orgánov a jeho miesta v ňom. Jeden z hlavných cieľov práce bolo pojednanie o personálnom obsadení, ktoré rozvinulo ďalší problém vecnej kompetencie, a to na podklade normatívnych prameňov aj zápisov súdnej praxe, a zistenými poznatkami rozvinul vyšší stupeň poznania. Pridanou hodnotou M. Starého skúmania personálneho zloženia je kompletný zoznam prísediacich a z toho zistiteľné vzťahy familiarity členov súdu a rodinnú tradíciu zastávania príslušných sudcovských a prísediacich postov na súde konkrétnych šľachtických rodín. Osobitne oceňujem autorov vedecký vklad v podobe edície zoznamov sudcov, ich profesionálne životopisné medailónky, zaradené ako integrálna súčasť veľmi podstatnej V. kapitoly o vývoji personálneho zloženia súdu, na ktorú nadviazala VI. kapitola. Tá je v nadväznosti na predchádzajúcu východiskom pre hlbší a rozšírený budúci výskum o postavení sudcov vo verejnom priestore a sieti rodinných väzieb, v ktorej sa uvedení sudcovia a ich rodiny pohybovali a v ktorých súradniciach sledovali vlastné profesionálne ambície aj trvalo udržateľnú prestíž a prípadne vzrast moci vlastnej rodiny. Skutočne výborný vklad do v súčasnej dobe preferovaného a vyzdvihovaného výskumu familiarity, dejín rodov, ktorý novoveké dejiny do značnej miery pre bohatosť pramennej základne umožňujú, čo môžem ako stredo-európska historička znovu valorizovať. Autor reflektuje navyše súdobú kultúru a verejno-spoločenský šľachtický priestor Prahy ako hlavného mesta Habsburskej monarchie v dobe Rudolfa II., preto prepája obe odvetvia historickej vedy (právnohistorickú aj všeobecnohistorickú), rozmnožuje a rozvíja prepotrebný interdisciplinárny potenciál tejto témy o vlastné náhľady a postuláty. Tento autorov takmer komplexný postoj, príkladný vklad osobného

intenzívneho záujmu a najmä jeho schopnosť oba vedné odbory v práci sledovať a prepájať, čo sa dá vykonať len dôsledným archívnym výskumom a aspoň čiastočne ho naplniť ho sami chvália, keďže v slovenskej právnohistorickej vedeckej obci takéto širokospektrálne výskumy v starších právnych dejinách sú ešte z čias prvorepublikových a dosiaľ ich málokto v súčasných právnohistorických kruhoch prekonal. Obvykle totiž chýba všeobecnohistorická erudícia a záujem ísť veciach na koreň, každý sa taktiež drží svojho „kopyta“ a vlastný predmet výskum tak ochudobňuje o ďalšie dimenzie a metodologické prístupy.

Ako právneho historika ma však najviac zaujala I. kapitola a špeciálne podkapitola o originálnej tvorbe práva a nachádzaní práva zemského súdu. Táto kapitola, tak ako všetky ostatné, v autorskom poňatí zhrnula doterajší výskum a kreatívne naň nadviazala vlastnými tézami či hypotézami. Téma z právnohistorického pohľadu priamo nabáda k vyjadreniu sa zásadnej otázky funkcií a vecnej pôsobnosti daného súdu. Autor sa otázke síce nevyhýbal a v úvodných kapitolách sa k nej aj čiastočne vyjadril, no na druhej strane, pokiaľ sledoval viac-menej hlavný cieľ personálneho substrátu obsadenia súdu a tiež aj interpersonálne vzťahy a vzťahy rodovej familiarity kontinuitného obsadzovania súdu, tento primárny vedecký zámer nemohol z vlastných kapacitných dôvodov naplniť, respektíve možno aj z osobných budúcich vedeckých ambícií ani nechcel.

Predsa však som ako lektorka totiž nedospela ani ja a asi ani autor k odpovedi, respektíve náповedi, či *ide o kreatívny súdny výklad práva či precedentnú tvorbu práva?* V tom druhom prípade by totiž išlo o anglo-americký model, respektíve analógiu v práve a v historickom nazeraní na zhodnú podobu významu súdnej praxe uhorskej Kráľovskej Kúrie, ktorej právotvorná činnosť je uhorskou novovekou aj dualistickou právnou vedou nekonfliktne prijímaná ako formálny prameň uhorského práva, pre Slovensko záväzná do roku 1918, veď napokon význam súdnej praxe na Slovensku vo všeobecnom súkromnom/občianskom práve si všimol aj jeden z významných slovenských civilistov, prof. Š. Luby ešte v 30-tich rokoch 20. storočia.

Noticka z uhorského prostredia je k uvedenej problematike paralelne vhodná na podobné zamyslenia sa. Totiž totožná činnosť najvyššieho súdu Uhorska v novoveku (aj po ňom až do roku 1918) – Kráľovskej Kúrie a hlavne význam jej súdnej praxe v novoveku je so zemským súdom komparovateľná. Pozrime sa len na Tripartitum, II. časť/čl. 6 § 11: „*Tertio vero et ultimo, ex iudicium ordinariorum Regni iudiciorum sententiis, literisque adiudicatoriis iteratis, immo pluribus vicibus uno et eodem ordine, ac modo processusque latis et confectis, ac executione iuridica roboratis, consuetudo ipsa emanavit*“, prípadne základný prameň uhorského práva – právna obyčaj mala tri základy, z nich ako tretí Tripartitum pomenúva práve právnou prax najvyšších súdov a teda súdov Kráľovskej kúrie (Trip. II/čl. 6: „*tamen haec nostra consuetudo, qua in iudiciis modo generaliter utimur, ex tribus fundamentiis constat, ... tertio vero ex iudicium ordinariorum regni sententiis.*“). Werbőczy však súdnu prax nezaradil medzi dominantné, ani hlavné pramene uhorského práva, no ďalšie etapy jeho vývoja práve v novoveku súdnu prax posunuli medzi tri najvýznamnejšie formálne pramene práva: *consuetudo, lex et usus fori* (napr. Kitonich ju zaradil v polovici 17. storočia medzi významné pramene uhorského práva).¹ Vyššie uvedeným historickým expozé naznačujem, že v uvedenej dobe i z daného funkčného zaradenia Kráľovskej Kúrie jej súdna prax priamo smeruje k hľadaniu istých podobností či korelácií so zemským súdom, ktoré boli prirodzene autonómnymi súdmi.

Záverom možno smelo a bez akýchkoľvek námietok a najmä s potešením konštatovať autorov výborný vklad do témy, jeho erudované a kultivované spracovanie. Monografia je v celku „čtivou“ a prístupnou formou prijateľná aj laickému, no predsa len náročnejšiemu publiku. Zhodnocujem tiež, že predložená autorova práca a hlavne jeho vedecký nadhľad sú

¹ LUBY, Š. *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Iura edition, 2002, s. 90–91.

zárukou, že M. Starého doterajšie diskusné príspevky a štúdie k zvolenej téme a prezentované názory budú základom jeho ďalších vedeckých výstupov na danú aj obdobné témy.

V nadväznosti na vyššie uvedené, môžem taktiež konštatovať, že M. Starý excelentne zvládol historickú heuristiku prameňov, ktoré sú okrem originálnych prameňov už v dnešnej dobe rozmnožené početnú literatúru a sekundárne pramene. Túto materiu správne a tradične metodologicky uchopil a prijateľným (i z pohľadu didaktiky), podnetným spôsobom dosiahol vytýčené ciele, respektíve sa ich snažil čiastočne naplniť. Jeho, sebe vlastný skromný záver na úvod (s. 367) poukazuje samozrejme na nové, a aj pre neho na začiatku výskumu netušené budúce možnosti bádania. Keďže autorova predispozícia pre staršie dejiny je v doterajších výsledkoch M. Starého už historicky preverená a bezproblémová, zreteľne tak prispel a verím, že aj v budúcnosti bude prispievať k fundovanej, historicko-právnej interpretácii a diskusii v českej či európskej historiografii.

doc. JUDr. PhDr. Adriana Švecová, PhD.
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave